

รายงานการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

เรื่อง การใช้ประโยชน์จากหญ้าฮังกา

จัดทำโดย

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชนที่ ๖

สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (อุดรธานี)

สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้

คำนำ

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชนที่ ๖ ได้รับแผนงานการปฏิบัติงานและงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๔ จากกรมป่าไม้ ให้ดำเนินการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน ๑ เรื่อง โดยศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชนที่ ๖ ได้ทำการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การใช้ประโยชน์จากหญ้าฮังกา โดยทำการศึกษาภายในป่าชุมชนที่ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชนที่ ๖ รับผิดชอบ อีกทั้งยังเป็นหมู่บ้านศูนย์ข้อมูลป่าชุมชนของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (อุดรธานี) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาและเผยแพร่ความรู้ให้แก่ชุมชนและผู้สนใจ

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการศึกษภูมิปัญญาท้องถิ่นฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจทั่วไป และเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น คณะผู้จัดทำขอขอบคุณกลุ่มทอผ้าฝ้ายและทอเสื่อ บ้านห้วยไร่ หมู่ที่ ๔ ตำบลอุบลมุง อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ผู้ให้คำปรึกษาและขอขอบคุณผู้ให้การสนับสนุนทุกท่านที่ทำให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มา ณ ที่นี้ด้วย

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชนที่ ๖

ประวัติความเป็นมาของการทำเสือก

ชาวบ้านสมัยก่อนเมื่อว่างจากการทำไร่ ทำนา ก็ได้ตัดกกมาทอเป็นเสื่อ เพราะช่วงนั้น กกจะมีจำนวนมากก็ได้คิดค้นการทอเสือกขึ้นมา ชาวบ้านบอกว่านอกจากจะได้เสื่อไว้ใช้แล้ว ยังสามารถ เป็นอาชีพเสริมได้อีกด้วยหลังจากที่ชาวบ้านว่างจากการทำไร่ทำนา การทอเสื่อเป็นงานหัตถกรรม ประเภทเครื่องจักสาน เครื่องจักสาน โดยทั่วไปจะหมายถึง สิ่งที่ผลิตขึ้นด้วยมือ โดยวิธีจัก สาน ถัก และ ทอเป็นหลัก เครื่องจักสานที่ทำขึ้นในถิ่นต่าง ๆ มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในชนบท ถ้าจัดเสื่อตาม หน้าที่การใช้อยู่ เสื่อเป็นเครื่องจักสาน ที่ใช้เป็นเครื่องเรือน และเครื่องปูลาดหรือใช้สำหรับปูนั่ง ปูนอน เป็นส่วนใหญ่ เสือกก เป็นเสื่อที่ผลิตจากต้นกก ซึ่งเป็นพืชล้มลุกคล้ายหญ้า มีหัวคล้ายข่าแต่เล็กกว่า ปลายลำต้นมีดอก แพร่พันธุ์ด้วยหัวที่แตกแขนงเป็นหน่อ เป็นพืชเส้นใยที่ปลูกและเจริญงอกงามได้ดีใน ประเทศไทย ในปัจจุบันมีการนำกกสายพันธุ์ต่างๆมาทำการทอด้วย ซึ่งในแต่ละพื้นที่ก็มีการเรียกชื่อ แตกต่างกันไป เช่น กกรังกา หญ้ารังกา หญ้าฮังกา หญ้ารังนก กกเล็ก กกทราย กกรังกาขาว เป็นต้น

พืชตระกูลกก

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ประวัติความเป็นมาของการทำเสื้อก	๑
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของหญ้ารังกา(หญ้างังกา)	๒
ลักษณะทางกายภาพของหญ้ารังกา(หญ้างังกา)	๖
เทคนิคการนำต้นหญ้ารังกามาทอเสื้อ	
- หญ้ารังกาสด	๘
- หญ้ารังการแห้ง	๙
การจัดต้นหญ้ารังการ (หญ้างังกา)	๑๐
การเตรียมโครงก็เพื่อทอเสื้อ	๑๑
การย้อมสีหญ้ารังการ (หญ้างังกา)	๑๑
การเก็บรักษาหญ้ารังการ (หญ้างังกา) ที่ทำการย้อมสีแล้ว	๑๒
ขั้นตอนการผลิตเสื้อ	
- อุปกรณ์ในการผลิตเสื้อ	๑๓
- วิธีการทอเสื้อ	๑๔
- ลวดลายของเสื้อที่ทำจากหญ้ารังการ (หญ้างังกา)	๑๖
- การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื้อรังการ (งังกา) ลายต่างๆ	๑๓/
เอกสารอ้างอิง	๑๘

หญ้ารงกา (หญ้าฮังกา)

พืชล้มลุกตระกูลกกอายุปีเดียว ขึ้นเป็นกอสูง ๑๐-๕๐ ซม. ลำต้น เป็น ๓ เหลี่ยม ผิวเกลี้ยง ใบ รูปขอบขนานแคบ ยาว ๕-๑๕ ซม. กาบใบยาว ๒-๑๐ มม. สีแดงหรือสีน้ำตาล กาบประดับ ๓-๕ อัน ยาวประมาณ ๒๐ ซม. ดอก ออกเป็นช่อประกอบ คล้ายกำมะหยี่ลักษณะโปร่ง ช่อดอกย่อยรูปรีหรือรูปขอบขนาน ยาว ๙-๑๓ ซม. ห้อยลง กาบช่อย่อยรูปไข่ กลีบหรือกลม ยาว ๐.๗-๑.๓ มม. สีเหลืองหรือสีน้ำตาล ปลายแผ่เว้าเล็กน้อย เกสรเพศผู้ จำนวน ๒-๓ อัน ผล รูปรีหรือรูปไข่กลีบสีน้ำตาลเข้มทรงสามเหลี่ยม ยาว ๑-๑.๕ มม. กว้าง ๐.๕-๐.๘ มม. ผิวเป็นคลื่น เกิดตามที่ขึ้นริมลำคลอง ริมถนนทั่วไป

กกเป็นไม้ล้มลุก (herb) อยู่ในวงศ์ (family) Cyperaceae มีชื่อสามัญเรียกว่า Sedge พบกระจายอยู่ทั่วโลก มีประมาณ ๔๐๐๐ ชนิด ชอบที่ชื้นแฉะ ขึ้นในที่ระดับต่ำตามหนอง บึง ทางระบายคันคูน้ำและโคลนเลน ใน ๔๖ ประเทศจัดกกเป็นวัชพืชในนาข้าว และกกทรายหรือกกหัวแดง (Cyperus iria) พบใน ๒๒ ประเทศ มีหลายชนิดใช้เป็นอาหารเช่น Eleocharis toberosa และ Scirpus toberosus และหลายชนิดใช้สานเสื่อทำกระจาด กระเช้า หมวก เช่น Scirpus mucronatus, Lepironia mucronata, Carex brizoides เป็นต้น

ชนิดของกก

Carex เป็นไม้ล้มลุกอายุหลายฤดู ลำต้นตั้งตรงเป็นสามเหลี่ยม บางชนิดมีไหลเลื้อยไปได้ดิน ใบเรียวยาวแคบช่อดอกมีทั้ง panicle, raceme และ spike มีดอกกรวมหรือ spikelet ประกอบด้วยดอกย่อย (floret) เพียงดอกเดียว หรือ spikelet เท่ากับ floret มีทั้งดอกที่มีก้านและไม่มีก้านดอก และไม่มีกลีบดอก ส่วนดอกเป็นดอกไม่สมบูรณ์เพศ หรือมีเพศแยกกันอยู่คนละดอก แต่อยู่ในช่อดอกเดียวกันและเกสรเพศผู้มี ๓ อัน เนื่องจากกกมีลักษณะคล้ายหญ้า จึงทำให้มีผู้เรียกเป็นหญ้าด้วยแต่ความจริงแล้วน่าจะเรียกว่า กกมากกว่า ซึ่งจะได้แยกออกไปจากหญ้าได้บ้าง เช่น

๑. หญ้าค่อมบาง (กกค่อมบาง) *Carex baccans* Nees
๒. หญ้าค่อมบาง (กกค่อมบาง) *Carex stramentita* Boot
๓. หญ้าค่อมบางเล็ก (กกค่อมบางเล็ก) *Carex indica* Linn.
๔. หญ้าค่อมบางขาว (กกค่อมบางขาว) *Carex cruciata* Vahl
๕. หญ้ากระติง (กกกระติง) *Carex thailandica* T. Koyama
๖. หญ้าดอกดิน (กกดอกดิน) *Carex tricephala* Boeck.

สกุล *Carex* มีหลายชนิดที่ใช้ประโยชน์ได้แต่ไม่มีในเมืองไทย เช่น

๑. *Carex atherodes* ในทวีปอเมริกาใช้ทำหญ้าแห้ง (hay)
๒. *Carex brizoides* ในยุโรปใช้สานกระจาด กระเช้า
๓. *Carex diapalearia* ในญี่ปุ่นใช้ทำหมวก

Cyperus เป็นไม้ที่มีอายุฤดูเดียวและหลายฤดู มีทั้งต้นตั้งตรง ลำต้นตันเป็นสามเหลี่ยม บางครั้งก็กลม ใบเหมือนใบหญ้า ใบที่อยู่แถบโคนต้นจะเปลี่ยนเป็นเกล็ดหรือแน่นห่อหุ้มโคนต้นและไหล ข้อดอกเกิดที่ปลายต้นเป็นหลายแบบ ดอกรวม (spikelet) ประกอบด้วยดอกย่อย (floret) ดอกเดี่ยวหรือหลายดอกและเป็นดอกที่สมบูรณ์เพศ มีเกสรเพศผู้ ๑-๓ อัน เกสรเพศเมีย ๒-๓ แฉก พืชสกุลนี้มีหลายชนิดเป็นวัชพืช เป็นสมุนไพร ประกอบยารักษาโรค เป็นอาหารและใช้ทำภาชนะเครื่องใช้ต่างๆ *Cyperus* ชนิดต่างๆ ได้แก่

๑. กกขนาก *Cyperus difformis* L. เป็นวัชพืชในนาข้าวและพืชไร่ ลักษณะคล้ายกกทั่วไป แต่ที่สังเกตง่ายคือ ดอกมีขนาดเล็กจะรวมกันอยู่เป็นกลุ่มคล้ายหัวกลมๆ
๒. กกทรายหรือกกหัวแดง *Cyperus iria* เป็นวัชพืชพบนานาข้าวและพืชไร่เช่นเดียวกับกกขนาก ลักษณะที่เด่นของวัชพืชนี้คือรากมีสีแดงปนเหลือง ข้อดอกสีเหลืองกระจายกว้าง ใบประดับอันล่างสุดที่รองรับข้อดอกมีความยาวกว่าข้อดอก

กกชนิดอื่นที่เป็นวัชพืชยังมี เช่น

๑. กกขี้หมา (*Cyperus polystachyos* Roxb.)
๒. กกนา *Cyperus haspan* Linn.)
๓. กกริงกา (*Cyperus digitatus* Roxb.)
๔. กกริงกาป่า (*Cyperus cuspidatus* Kunth.)
๕. กกลังกา (*Cyperus alternifolius* Linn.)
๖. กกเล็ก (*Cyperus pulcherrimus* Willd. & Kunth)

กกบางชนิดที่ใช้เป็นสมุนไพรประกอบยารักษาโรคได้ ได้แก่

๑. กกขี้หมา (*Cyperus polystachyos* Roxb.)

๒. กกสามเหลี่ยม (*Cyperus malaccensis* Lamk.) ใช้ไหล (rhizome) แก้โรคกระเพาะและแก้อาการท้องผูก

กกหลายชนิดที่ใช้เป็นอาหารได้แต่ไม่มีในเมืองไทย เช่น *Cyperus esculentus* ภาษาอังกฤษเรียกว่า Chuta earth almond, tiger nut หรือ rush nut มีไหลซึ่งเป็นที่ใช้เก็บอาหารใช้กินได้ มีกกอีกหลายชนิดใช้ประโยชน์ได้แต่ไม่พบในเมืองไทย เช่น *Cyperus articulatus* และ *Cyperus longus* ภาษาอังกฤษเรียก galin gale มีไหลที่มีกลิ่นหอมใช้ในอุตสาหกรรมทำน้ำหอมได้ *Cyperus malacopsus* และ *Cyperus tegetiformis* ภาษาอังกฤษเรียก Chinese mat grass ใช้ทำเสื่อเช่นเดียวกับกกสานเสื่อหรือกกจันทบุรี (*Cyperus corymbosus*) ซึ่งมีปลุกกันแพร่หลายในเมืองไทย ส่วนกกอียิปต์ (*Cyperus papyrus* Linn.) ภาษาอังกฤษเรียก papyrus หรือ paper reed นั้น แพร่เข้ามาในเมืองไทยนานแล้ว ชอบขึ้นในที่น้ำขังมีลำต้นกลมผิวลำต้นเขียวเป็นมัน ดอกออกเป็นช่อกระจุกกลมๆ ที่ปลายต้นช่อดอกแต่ละช่อจะมีก้านเป็นเส้นเล็กฝอยชูช่อยาวออกไปเหมือนคนผมยุ่ง ในอียิปต์โบราณใช้ลำต้นทำกระดาษ แต่ในปัจจุบันเลิกใช้แล้ว

Fimbristylis เป็นไม้ล้มลุกอายุฤดูเดียวและหลายฤดู มีไหลสั้นๆ ลำต้นตั้งตรงมีทั้งต้นกลมและเป็นเหลี่ยม ใบรวมกันอยู่ที่โคนต้น ช่อดอกเกิดที่ปลายต้นคล้ายสกุล *Cyperus* มีดอกรวม (spikelet) ประกอบด้วยดอกย่อย (floret) ตั้งแต่หนึ่งถึงหลายดอกและเป็นดอกที่สมบูรณ์เพศมีเกสรเพศผู้ ๑-๓ อัน เกสรเพศเมียมี ๒-๓ แฉก กกสกุลนี้พบบ่อยมากเป็นวัชพืช พวกที่ใช้เป็นสมุนไพรประกอบยารักษาโรค เช่น กกรัตเขียด (หญ้าหนวดแมว) (*Fimbristylis milliaces* Vall) และกกหัวขอ (หญ้าหัวขอ) (*Fimbristylis aestivalis* Vahl) ใช้ทาแผลงูกัดและแก้โรคผิวหนัง ตามลำดับ สำหรับพวกที่เป็นวัชพืชและพบบ่อยในนาข้าวและแปลงปลูกพืช เช่น กกเปลือกกระเทียมทราย (*Fimbristylis acuminata* Vahl) กกนิ้วหนู (*Fimbristylis dichotoma* Vahl) กกกุหลาบ (*Fimbristylis monostachyos* Hassk.) เป็นต้น

Scirpus เป็นไม้อายุฤดูเดียวและหลายฤดูมีไหลใต้ดิน ลำต้นตั้งตรงเป็นเหลี่ยมบางครั้งเกือบกลม บางชนิดจมอยู่ใต้ดินหรือลอยที่ผิวน้ำ ใบมีรูปร่างแตกต่างกันออกไป บางครั้งก็ไม่มีช่อดอกเกิดที่ปลายต้นหรือบางครั้งเกิดที่ด้านข้างของลำต้นแต่ค่อนข้างยาวส่วนยอด ดอกรวม (spikelet) ประกอบด้วยหลายดอกย่อย (floret) และเป็นดอกที่สมบูรณ์เพศมีเกสรเพศผู้ ๑-๓ อัน และเกสรเพศเมีย ๒-๓ แฉก พวกที่เป็นวัชพืชและรู้จักกันดีคือ กกสามเหลี่ยมหรือกกตะกรับ (*Scirpus grossus* L.f) มีลำต้นตั้งตรงมีขนาดใหญ่และเป็นสามเหลี่ยม ผิวลำต้นเรียบเป็นมัน ช่อดอกเกิดที่ปลายต้น ในสมัยอินเดียโบราณใช้เป็นยาแก้ท้องเสีย และลำต้นใช้สานเสื่อและทำเชือกได้ ส่วนกกทรงกระเทียม (*Scirpus articulatus* Linn.) ใช้เป็นยาระบายหรือยาขับถ่าย อีกชนิดหนึ่งมีปลุกกันมากในจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย คือ กกกลมหรือกกยูนนาน (*Scirpus mucronatus* Linn.) ใช้ทำเชือกและสายเสื่อโดยเฉพาะมีลำต้นเกือบกลม ตั้ง

ตรงมีความสูงกว่ากกกลมเล็กน้อย แต่ที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คือ ช่อดอกจะเกิดเป็นช่อกระจุกทางด้านข้างของลำต้นและค่อนข้างปลายต้น ช่อดอกเกิดจากจุดเดียวกันและกระจายออกไปรอบด้านเหมือนรูปดาว ชาวบ้านจะแยกไหลจากกอเดิมไปขยายพันธุ์และจะตัดเมื่อมีอายุราว ๓ เดือน ก่อนที่ต้นจะออกดอกใช้เวลาตากแดด ๔-๕ วัน ในต่างประเทศ เช่น อเมริกาเหนือและใช้ลำต้นของ *Scirpus lacustris* สานทำกระจาดที่นึ่ง และสานเสื่อ อีกชนิดหนึ่ง คือ *Scirpus tataru* ใช้ทำแพและเรือคานู (canoe) ส่วนในจีนและญี่ปุ่นใช้กินหัวของ *Scirpus tuberosus* ทั้งสามชนิดดังกล่าวไม่มีในบ้านเรา

หญ้ารังกา (หญ้างังกา)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cyperus pulcherrimus* Willd. & Kunth

วงศ์ : Cyperaceae

ชื่อสามัญ : Elegant cyperus

ชื่อท้องถิ่น : หญ้ารังกา หญ้ารังกาขาว กกหัวแดง หญ้ากกเล็ก กกทราย, หญ้ารังกาขาว, หญ้ารังกาขาว ya rangka khao, อังกาขาว Hangka khao (Loei); กกหัวแดง Kok hua daeng, หญ้าหัวแดง Ya hua daeng (Sing Buri); หญ้ากกทราย Ya kok sai (Nakhon Sawan); หญ้ากกเล็ก Ya kok lek (Ang Thong)

ลักษณะ:

ลำต้น เป็นสามเหลี่ยม มีลักษณะเป็นกอคล้ายหญ้า สูงประมาณ ๒๐-๕๐ ซม.

ราก มีระบบรากฝอย ไม่มีไหลเหมือนหญ้าแห้วหมู

ใบ สีเขียวสดเป็นมัน แผ่นใบแคบเรียวยาว ขอบใบเรียบ ใบยาวประมาณ ๒๐-๓๐ ซม.

ดอก เป็นช่อแบบอัมเบล (umbel) ช่อดอกแน่นมีสีน้ำตาลอมแดง มีกลีบรองช่อดอก ๓ อัน ยาวไม่เท่ากัน ก้านช่อดอกเป็นสามเหลี่ยมตั้งตรงสูงกว่าพุ่มต้น ประกอบด้วยดอกย่อยขนาดเล็กจำนวนมาก ดอกย่อยมีรูปร่างรี ปลายแหลมข้างหนึ่ง สามารถเจริญเติบโตได้ดีในที่ชื้นแฉะ มีน้ำขังในท้องทุ่งนา สามารถขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด

สรรพคุณทางสมุนไพร

ต้น รสเผ็ดหอมร้อน ต้มดื่มบำรุงธาตุ บำรุงร่างกาย สมานแผล

หัว รสเผ็ดหอม ลดไข้ ขับลม บำรุงธาตุ

การขยายพันธุ์ ใช้เมล็ด

การกระจายพันธุ์และนิเวศวิทยา

เขตศูนย์สูตรของทวีปเอเชีย พบทั่วไปตามชายริมบึงที่น้ำตื้นชื้นแฉะและในนาข้าว

เทคนิคการนำต้นหญ้าร้างมาทอเสื่อ

ต้นหญ้าร้าง

การปลูกต้นหญ้าร้าง นั้นมีขั้นตอนค่อนข้างง่าย หญ้าร้างจะเป็นพืชที่ชอบขึ้นในพื้นที่ลุ่มและแฉะ เช่นในหนองน้ำตื้นๆ ที่มีน้ำขัง หรือเกษตรกรบางท่านจะมีการปลูกกกหลังฤดูการทำนา ถ้าพื้นที่นาใกล้กับหนองน้ำจะทำให้โตไว ดูแลรักษาง่ายขึ้น แต่บางพื้นที่ก็ไม่จำเป็นต้องปลูกต้นหญ้าร้าง เพราะสามารถหาได้ง่ายในชุมชน เพราะหญ้าร้างที่ขึ้นเองตามธรรมชาติตามหนองน้ำและในนาข้าวหลังฤดูการเก็บเกี่ยวก็ มีค่อนข้างจะเพียงพออยู่แล้ว

ต้นหญ้าร้าง

ต้นหญ้ารงกาแห้ง

ลักษณะของเส้นหญ้ารงกาที่ตากจนแห้งสนิทแล้ว ถ้าแดดร้อนจัดก็จะใช้เวลาตากประมาณ ๓-๔ วัน การที่ต้องตากเส้นจนแห้งสนิท เพื่อให้การย้อมสีเส้นหญ้ามีการดูดซึมสีได้ดีกว่าเส้นหญ้าที่ยังมีความชื้นหลงเหลืออยู่ และข้อสำคัญยังสามารถป้องกันการเกิดเชื้อราของเส้นได้อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนั้นยังทำให้การทอง่ายขึ้นและได้เส้นที่มีน้ำหนักเบา สะดวกต่อการพกพาและเคลื่อนย้าย

การจักต้นหญ้าฮังกา

๑. ทำการตัดดอกหรือยอดใบของต้นกกหรือหญ้าฮังกา

๒. ตัดบริเวณต้นที่ติดกับรากออกเพื่อจะได้ลำต้นที่อ่อนต่อการจัก

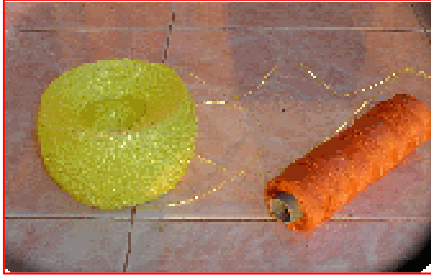
๓. ทำการจักโดยการใช้ปลายมีดกดเข้าที่เปลือกของต้นหญ้าฮังกาแล้วกรีดเปลือกออก

๔. จากนั้นนำไปตากแดด ประมาณ 3-4 วัน เพื่อลดความชื้นของต้นหญ้า จากนั้นค่อยทำการย้อมสี

ขั้นตอนการผลิตเสื่อ

อุปกรณ์ในการผลิตเสื่อ

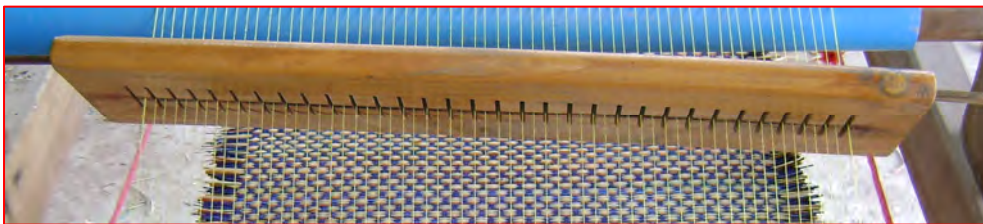
เชือกในลอนสำหรับทอเสื่อ

ฟืม สำหรับทอเสื่อ

ไม้สำหรับสอดดก

โครงกี่

หญ้ารงก้า (หญ้าฮังก้า)

การเตรียมโครงถัก

๑.เตรียมความพร้อมของโครงถัก โดยการสำรวจความพร้อมของต่างๆ ว่ามีไม้แต่ละส่วนครบหรือไม่ ในที่นี้การใช้ถัก ขึ้นอยู่กับลวดลายของลวดลายที่จะทำการทอ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงถักที่ประยุกต์มาจากถักผ้าขึ้นมาใช้เฉพาะ มีคุณสมบัติคือ ขนาดเล็ก กะทัดรัด น้ำหนักเบา เคลื่อนย้ายได้สะดวก ถอดประกอบได้ และสามารถนั่งทอคนเดียวได้

๒. นำด้ายมาร้อยเข้ากับฟืมและโครงถัก (การร้อยเส้นด้ายขึ้นอยู่กับลวดลายลวดลายที่วางแผนไว้) โดยนำเส้นด้ายมาวัดขนาดความกว้างของที่จะร้อยด้ายกว้างเท่าใด ซึ่งจะวัดห่างจากปลายหน้าด้านละประมาณ 1 คืบ

การย้อมสี

๑. เตรียมวัสดุ-อุปกรณ์

น้ำ

ไฟและปั๊บน้ำ

หญ้าธัญญาตากแห้ง

สีย้อม

๒.วิธีการย้อม

๒.๑ นำหญ้าธัญญาแช่น้ำเป็นเวลา 1 คืน เพื่อให้กักอิมตัวเมื่อย้อมสีจะทำให้ติดสีได้ง่ายและทั่วถึง

๒.๒ ไฟและนำปั๊บน้ำ ใส่ น้ำ ต้มน้ำให้เดือดจัด ในการย้อมแต่ละครั้ง จะใช้เวลา 5 นาทีและควบคุมปริมาณของส่วนผสมให้คงที่ดังนี้

๑. น้ำเปล่า ๒ ลิตร

๒. สีย้อม ๑ ช้อนโต๊ะ

1
เทสีย้อมกก ประมาณ ๒ ชั่วโมง ลงในน้ำที่เดือดจัด และใส่
เกลือลงประมาณ ๑ ช้อนโต๊ะ เพื่อให้กามีสีสดและเป็นเงางาม จากนั้น
นำกกที่ผ่านการแช่น้ำแล้ว ลงไปย้อมในน้ำที่เดือดจัด โดยการม้วนกกให้เป็น
วงกลม ค่อยๆ ขดลงในป้อนน้ำ ใช้ไม้กดให้กกจมน้ำให้ทั่ว ทั้งไว้ประมาณ 5
นาที

นำกกขึ้นจากป้อนน้ำ ให้ระมัดระวังน้ำเดือด และสีกระเด็นใส่

แช่กกที่ผ่านการย้อมสีแล้วลงในน้ำสะอาด ประมาณ ๕ นาที

นำกกที่ผ่านการแช่น้ำแล้วไปตากแดด หรือผึ่งลม ให้แห้งสนิท แล้วนำไปมัดรวมกันโดยแยกสี
และขนาดให้ นำไปเก็บไว้ในที่แห้งไม่มีความชื้น พร้อมทั้งจะนำไปทอเสื่อต่อไป

๓. การเก็บรักษาหญ้าธัญญาที่ทำการย้อมสี

การเก็บรักษาหญ้าธัญญาที่ทำการย้อมสีเรียบร้อยแล้ว คือ การเก็บที่ไม่มีความชื้นหรือทำการบรรจุ
ใส่ถุงพลาสติกแล้วทำการมัดปากถุง ไม่ให้ความชื้นเข้าเพื่อป้องกันเชื้อรา

การเริ่มต้นการทอ

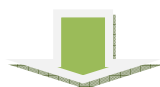
๑. นำกกสีต่างๆ ที่ผ่านการย้อมสีหรือกกแห้งสีธรรมชาติ (ขึ้นอยู่กับลวดลายที่วางแผนไว้) ไปแช่น้ำประมาณ ๕-๑๐ นาที พอกกนิ่มนำขึ้นจากน้ำ

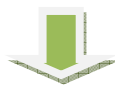
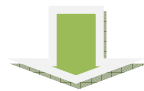
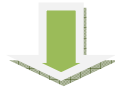

๒. นำกกมาวางไว้ด้านที่คนทอถนัด ซึ่งในที่นี้ใช้คนทอเพียงคนเดียว

๓. สอดไม้ส่งกกตามลวดลายที่วางไว้จนสุดความกว้างของด้าย แล้วสอดเส้นกกใส่ปลายไม้ดึงกลับคืน ทำลักษณะเช่นนี้ไปเรื่อยๆ โดยสลับต้น-ปลายกก จนกระทั่งเต็มผืน ตัดตกแต่งริมกกให้สวยงาม

เสื่อที่ทำจากหญ้าฮังกา

ลวดลายของเสื่อที่ทำจากหญ้าฮังกา

การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเส้นใยวัลย์กาลายต่าง ๆ

๑. เส้นที่พิมพ์แล้วนำมาเย็บต่อเป็นผืนโดยใช้จักรเย็บ

๒. ออกแบบผลิตภัณฑ์

๒.๑ ออกแบบกระเป๋าต่างๆ

๒.๒ ออกแบบที่รองจาน

๒.๓ ออกแบบที่รองถาด

๒.๔ ออกแบบที่รองโต๊ะ

๒.๕ ออกแบบที่แขวนฝาผนัง

๒.๖ ออกแบบกล่องใส่กระดาษทิชชู

๒.๗ ออกแบบที่รองแก้ว

๓. นำกระดาษแข็งที่เตรียมไว้แล้วมาตัดแบบตามทีออกแบบ

๔. นำเส้นที่ทอไว้แล้วมาตัดตามแบบที่ออกแบบไว้

๕. นำเส้นที่ตัดเอาไว้ตามแบบแล้วนำมาเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้ออกแบบเอาไว้

ส่วนวิธีที่เก็บรักษาผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกกนั้น ควรเก็บไว้ในห้องที่เก็บควรไม่มีอากาศชื้น เมื่อขึ้นราควรเช็ด และขัด แล้วผึ่งแดดให้แห้ง ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปแล้วควรมี ถุงพลาสติกห่อหุ้มเพื่อไม่ให้อากาศเข้า

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มทอเสื่อบ้านห้วยไร่ หมู่ที่ ๔ ตำบลอุบมุง อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

<http://www.rakbankerd.com/agriculture/open.php?id=1895&s=tblblog>

<http://pineapple-eyes.snru.ac.th/animal/nonghan/index.php?q=node/137>

<http://www.nmt.or.th/TTravel/Lists/List72/DispForm.aspx?ID=1>

http://www.thaigoodview.com/library/teachershow/nongkhai/piyaporn_c/part03p01.htm